

pszichológiai oktatásban el kellene érni azt, hogy a dirigensek fellépésük és személyes kommunikációs stílusuk hatásának tudatában legyenek. Konstruktív visszajelzés, elismerés, dicséret és köszönet kinyilvánítása a karmesterek és hangszeresek viselkedésének fontos motivációs pillanatai, és részét kellene képezniük a „zenekar-pedagógiának”. A zenekar muzikális impulzusainak felvétele ill. a kreatív szabad szárnyalás engedélyezése a zenészek belső motivációját erősíti, és ezért a dirigensi vezetési stílus koncepciójában tekintetbe kellene venni.

Nagyjelentőségű a kontaktusteremtés képességének oktatása is. A flow-elősegítő dirigensek szoros figyelmes kontaktusának – különösen a tutitást és a közép szólamok játékosai számára – fontos motivációs hatása van, és a közös zenei történésbe való bekapcsolódás lehetőségét teremti meg. Több interjú-alany a karmester és a zenekar kapcsolatában fontos flow-előidéző tényezőként jelölte meg a közös munka érzését. Az ilyen munkalétkör alapja a kölcsönös figyelem és elfogadás magatartása. A karmestereknek emellett meg kell találniuk

a szociális orientáció és a világos vezetés kényes egyensúlyát.

A zenekar egyéni identitásérzésének kiépítése a zenekari munka flow-elősegítő strukturálásának, szintén fontos eleme lenne. A vélemény-nyilvánítás lehetőségére és az egyéni felelősség átvétele itt a munkafeltételek vezérvonala kellene hogy legyen, ami a muzikusok belső motivációját és tevékenységükkel való azonosulását erősítené.

A flow megélése szempontjából a dirigens szerepe mellett a harmonikus kollegiális kapcsolat a legfontosabb. A számos probléma oldására, ami a zenekarban létrejövő kommunikatív szünet okozója, a beszédkultúra létrehozása a zenekaron belül sürgős javaslat. Még akkor is, ha az illetén beszédkultúra nyilvánvalóan nem oldja meg az összes problémát, de legalább a kollegiális konfliktusok „szótlán megkeményedését” megakadályozná. Emellett nagymértékben járulhatna hozzá a zenekar identitás-érzésének kifejléséhez.

Néhány megkérdezett a kollegiális harmónia létrehozásával kapcsolatban azt javasolta, hogy az új tagok felvételének gyakorlatában a kandidátusok

szakmai kvalitásának vizsgálata mellett a személyes megismerés egy formáját is fel kellene venni, ami lehetővé tenné a muzikus körülbelüli megismerését abból a szempontból, hogy vajon a jövőbeli kollegákkal esetleg emberileg is harmonizálni tud-e.

Végső megjegyzés

A különböző intenzitású flow-élmények a hivatásos megelégedettségnek és beteljesedésnek jelentős forrásai a zenekari muzikusok mindennapi munkájában. Ez ennek a jelenségnek kifejezetten illékony transz-szerű természetében rejlik. Így létrejötté feltételeinek utólagos racionális elemzése gyakran nem lehetséges. Ez a tanulmány azt mutatta be, hogy a hivatásos zenekari muzikusok szakmai életpályája során néhány konkrét adottság milyen befolyással van erre a rendkívüli élményre. Ezen túlmenően gondolatokat ébreszt e különleges átélésnek a mindennapokba történő tudatos és célzatos integrálására.

(A cikk elsőként a „Das Orchester” című lap 2002/1. számában jelent meg. Köszönjük a közlés jogát.)

John Holmes:

Ausztrál zenekarok

(Történeti áttekintés)

A szerző Canberrában/Ausztráliában élő muzikológus, aki a korai 80-as években diplomataként gyakran járt Magyarországon.

Nagyszabású, a karmesterek hangfelvételeit elemző „Conductors on Record” c. tanulmánya Londonban és New Yorkban (1982) jelent meg. Itt közreadott tájékoztató írását a Zenekar olvasóinak küldte.

Ausztrália nemzetközileg jobban ismert sportolóirol mint muzikusairól. Zenei élete azonban élénk és erőteljes, sokezen látogatják mind a szimfonikus- és kamarazenekarok, kamara-együttesek, kórusok, hangszeresek és énekesek

koncertjeit, mind az ausztrál opera és egyéb zenei társulatok előadásait. Az ausztrál zenekarok történetének megértéséhez hasznos előjáróban a figyelmet néhány földrajzi és történelmi tényre felhívni.

Ausztrália nagykiterjedésű ország, 7,6 millió négyzetkilométer területével a világon a hatodik legnagyobb. (Összehasonlításképpen: Magyarország csupán 93 000 négyzetkilométeren terül el.) Ausztrália felszínének legnagyobb része azonban rendkívüli száraz, és lakossága – melynek népessége jelenleg megközelelti a 19 milliót – a tengerparti sávon él, ahol a nagyobb városokat is találjuk. Közülük 3 millió feletti lakosságszámmal Sydney és Melbourne rendelkezik.

A nemzet államformája föderáció, mely 6 államra és két territóriumra oszlik. A fővárosok: Sydney, Melbourne, Brisbane, Adelaide, Perth és Hobart, valamint az államszövetség fővárosa: Canberra.

Az első európaiak – a britek – 1788-ban érkeztek, ezért Ausztrália kulturális története – mely eredetileg brit tradíciókat követett – meglehetősen rövid időre tekinthet vissza. A zenei életben Melbourne városáé volt a vezető szerep; az első zenekari koncerteket 1850-ben itt tartották, egy olyan együttesel, melyben professzionális és amatőr muzikusok egyaránt helyet kaptak. Az első hivatásos zenekar 1908-ban Sydneyben alakult. Henri Verbruggen, a belga he-

gedűs és karmester, aki 1915-ben érkezett és a New South Wales Conservatorium igazgatói posztját vette át, 70 fős, magas művészi színvonalat elért szimfonikus zenekart hozott létre.

Verbruggen, aki 1922-ben hagyta el Ausztráliát, hogy az Egyesült Államokban a Minneapolis Symphony Orchestra vezetését vegye át, maradandó hírnevet hagyott maga után. Emlékszem, amikor első alkalommal vettem részt Sydneyben egy szimfonikus zenekari koncerten, a mellettem ülő ősz hajú hangverseny-látogatók – akik akkor már számos neves vendégkarmester előadását élvezték – mondták: „Hát igen, de senki sem hasonlatos Verbruggenhez”.

Zenekarok végül is minden fővárosban alakultak és 1930-ban mindet átvette az Australian Broadcasting Commission (ABC), egy államilag alapított független rádiós hatóság, mely számos kereskedelmi rádióállomás és hálózat mellett működik. A második világháború előtt a Melbourn-i és Sydney-i zenekarok rendszeresen adtak hangversenyeket és néhány kiemelkedő karmester látogatta az országot hogy dirigálja őket: Hamilton Harty, Malcolm Sargent, Thomas Beecham és Georg Schneevogt, valamint a háború alatt Ormándy Jenő.

Ausztrália egy-két neves hazai karmesterrel is büszkélkedhet. Bernard Heinze úttörő volt, ifjúsági zenekarokat alapított a fiatal hallgatóság nevelésére és a jövőbeli hangversenysorozatok közönségének biztosítására. Stuart Challender mély impressziót gyakorolt közönségére mielőtt rövid karrierjét korai halála megszakította, és itt van persze a nemzetközileg ismert Charles Mackerras, aki karrierjét mint a Sydney Symphony Orchestra oboása kezdte.

A II. Világháború után az ABC főállású tagokkal rendelkező állandó szimfonikus zenekarokat hozott létre a nagy városokban (Sydney, Melbourne, Brisbane, Adelaide, Perth és Hobart). Ezek a Sydney Symphony, a Victorian Symphony, a Queensland Symphony, a South Australia Symphony, a West Australian Symphony, illetőleg a Tasmanian Symphony. Állandó karmestereket neveztek ki helyi muzikusokból – akik közül Bernard Heinze volt a legprominensebb –, vagy külföldieket szerződtettek.

Walter Susskind a Victorian Symphony dirigense, míg Eugene Goossens a Cincinatti Symphony Orchestra-tól ér-

kezve a Sydney Symphony vezető karmestere lett. Goossens periódusát, 1947-1956-ig, az élénk fejlődés jellemezte. Világpolgári zenei szemléletet és nagy tapasztalatot hozott magával. Mivel akkoriban Sydneyben éltem, szerencsésen hatott rám széles repertoárja és zenei kultúrája, amely hallgatóságát a nemzetközi zenei világba vezette be. Például előadta Mahler számos szimfóniáját, mielőtt még azok oly jólismertté váltak volna Európában és az Egyesült Államokban. Mahlert ebben az időben – a késői 1940-es és korai 50-es években – ritkán játszották koncerteken és szimfóniáiból alig akadt felvétel. Néhány karmester, különösen Bruno Walter és Otto Klemperer, előadta néhány szimfóniáját, de a késői 50-es évekig Mahler nem volt világszerte ismert. Mi Sydneyben szerencsések voltunk és elől jártunk ebben a folyamatban, mivel Goossens koncertműsorain szerepeltek Mahler szimfóniák, beleértve a nyolcadikat is. Számomra, és nyilvánvalóan mások számára is, Mahler a jelentős nagy komponisták egyikévé vált és zenéje mély inspirációk forrásává vált. Még ma is így gondolom. Egyébként, talán 1982-ben, Gardelli vezényletével Budapesten hallottam Mahler harmadik szimfóniáját.

Az ABC Prominens vendégkarmestereket hozott Ausztráliába, hogy országszerte vezényelje zenekarait. Ezek között volt a korai években Paul Kletzki, Rafael Kubelik, John Barbirolli, Hans Schmidt-Isserstedt, Josep Krips, Jean Martinon. A Sydney-i és Victoriái zenekarok még a háború utáni években is háromszor ismételhették meg bérleti koncertjeiket 1500-as és még nagyobb közönségszám előtt. Nemsokkal ezelőttig az ABC gondozta a zenekarokat, amikor aztán azok független testületekké váltak. Először a Sydney Symphony tette ezt 1994-ben, majd 2000-ben a többi követte. A zenekarok a valóságban rádiózenekarok voltak, így karakterüknél fogva az ABC kénytelen volt minden nyilvános koncertjüket rögzíteni. A zenekarok függetlenedése után az ABC folytatta a hat zenekar jelentősebb hangversenyeinek regisztrálását, de nem a korábbi kötelező jelleggel.

A tagoknak a kilenc professzionális zenekar mindegyikében 52 hetes szerződésük van. Sydneyben és Melbourneban működik opera/ballett zenekar is, valamint szintén ide tartozik az Australian

Chamber Orchestra, amelyik minden koncertjét a fővárosokban és a vidéki központokban is eljátssza és minden évben számos külföldi turnét bonyolít le. Ausztrália nem rendelkezik az amerikaiak tradicionálisan bőséges privát szponzori támogatásával, a zenekarok a kormányzati szubvenció mellett a helyi testületi támogatási alapoktól és agresszív bérleti kampányoktól függenek.

Jelenleg egy új szervezet a Symphony Australia áll a zenekarok szolgálatára. Zenei könyvtárral rendelkezik, ahonnan zenekari anyagok kölcsönözhető, koordinálja a vendégművészek programját, előmozdítja ausztrál zeneszerzők műveinek programba iktatását és fiatal művészek fellépését.

A Sydney-i Opera, Ausztrália világszerte ismert szimbóluma az otthona a Sydney Symphony Orchestra-nak, a terem akusztikája azonban nem kielégítő. Az ország legjobb akusztikával rendelkező koncert terme valószínűleg Adelaide-ben van ahol a South Australian Symphony Orchestra lép fel rendszeresen. A szakértők állítása szerint az auditoriumnak Perth-ben is kitérő az akusztikája.

Illő megállapítanunk, hogy az ausztrál zenekarok muzikusainak színvonala figyelemre méltóan magas. Majdnem minden zenész ausztrál születésű és képzettségű. Természetesen élénk verseny alakult ki a Victoria-i és Sydney-i zenekarok között a nemzet első együttese címetért. A „parancsnoki hajó” azonban jelenleg a Sydney Symphony-é, ahol néhány éve a holland Edo de Waart a karmester. A Victorian Symphony Orchestra-t a német származású Markus Stentz vezeti.

Minden zenekarnak saját egyéni karaktere van. Robert Markow egy ausztráliai látogatása után az *American Record Guide*-ban (2001 szeptember-október) azt írta, hogy a Victorian Symphony-nak „sötét, fényes hangja van, kifinomult és elegáns”. Lelkesedése a zenekarok iránt határtalannak tűnik; így írt: „Az ausztrál zenei élet kvalitásban és változatosságban versenyre kelhet a világ majd minden más országáéval. Legközelebb ha Ausztráliában jársz, tördölj programodból a nagy korallzátonyt, menj és hallgasd meg inkább az ország zenekarainak egyikét. Ezek éppen olyan jelentősek!”